

РОЗДІЛ II. КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.5; 342.7

СУЧАСНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МУНІЦИПАЛІЗМ ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Батанов О.В., д.ю.н., ст. наук. співробітник, доцент

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

У статті розкривається сутність категорії «муніципалізм». Показане її місце в системі категорій сучасного конституційного та муніципального права. Виділяються елементи системи сучасного муніципалізму та розкривається їх сутність.

Ключові слова: сучасний муніципалізм, муніципальна влада, муніципальні права особи.

Батанов А.В. СОВРЕМЕННЫЙ ЕВРОПЕЙСКИЙ МУНИЦИПАЛИЗМ КАК ФЕНОМЕН ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ / Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины, Украина

В статье раскрывается сущность категории «муниципализм». Показано ее место в системе категорий современного конституционного и муниципального права. Выделяются элементы системы современного муниципализма и раскрывается их сущность.

Ключевые слова: современный муниципализм, муниципальная власть, муниципальные права личности.

Batanov A.V. MODERN EUROPEAN MUNICIPALISM AS A PHENOMENON OF HUMAN CIVILIZATION / V.M. Koretsky institute of state and law of the National Ukrainian Academy of Sciences, Ukraine

In the article the content of the category «municipalism» is given. Its place in the system of categories of modern constitution and municipal law is shown. The elements of system of modern municipalism are defined and its content is analyzed.

Key words: modern municipalism, municipal power, municipal human rights.

Відповідно до Конституції України народ здійснює свою владу безпосередньо, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Однак в умовах радикальних соціально-економічних і політичних змін трансформуються ідеології, життєві стилі, престижні оцінки, відбувається зміна культурних систем, які служать формулою легітимації існуючого соціального порядку і визначають реальне сприйняття громадянами України не тільки діяльності та ефективності держави, а і місцевого самоврядування. Це обумовлено тим, що саме місцеве самоврядування має сприяти реалізації більшості прав і свобод громадян, виражаючи їх інтереси і виступаючи дієвим інструментом їх захисту.

Особливістю місцевого самоврядування як відкритої та самостійної системи, яка породжена громадянським суспільством та пов'язана з його політичною системою мережею безкінечних прямих та зворотних зв'язків, є циклічно-хвильовий характер її існування та розвитку. Незамкнутість (відкритість) системи місцевого самоврядування в поєднанні з її універсальною адаптацією та об'ємною, багатоаспектною сферою прояву значною мірою ускладнюють процес її вивчення. За даних обставин муніципальна влада є органічною частиною оточуючого середовища та втілює в собі всю її багатогранність. Властивість відкритості забезпечує розвиток муніципальної влади як системного явища в умовах, які зумовлюють високий ступінь її життєздатності та керованості. Разом із тим дані позитивні моменти відкритості системи місцевого самоврядування поєднуються з її нестійкістю в момент розвитку системи.

Такі стани нестійкості, вибору прийнято називати точками біфуркацій. Вони неодмінні в будь-якій ситуації народження нової якості та характеризують межу між новим та старим. Значущість точок біфуркації ще й у тому, що тільки в них можна несиловим, інформаційним способом, тобто навіть найслабкішими впливами, змінювати поведінку системи, впливати на її долю. Так, наприклад, якщо вважати систему місцевого самоврядування правонаступницею системи місцевих рад народних депутатів, про що свідчить еволюційний шлях оновлення чинного в цій

сфері законодавства, то точкою біфуркації в розвитку муніципальної влади стала ст.7 Конституції України, яка закріпила, що в Україні визнається та гарантується місцеве самоврядування.

Історія муніципалізму – це тривалий, розтягнутий у часі та просторі процес, який складається із сукупності історичних етапів, які змінюють один одного. Хронологічні рамки цих етапів значною мірою носять умовний характер. Між тим критеріями дискретизації слугували різкі, переломні моменти в розвитку інститутів публічної влади, які були викликані сукупністю загальнодержавних та регіональних, внутрішніх та зовнішніх, політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших тенденцій і процесів, які детермінували можливість виникнення, визнання та розвитку місцевого самоврядування в Україні. Глибина, розмах та частота перетворень у місцевому самоврядуванні загалом синхронні процесам зростання та кризи державності, змінам у системі публічної влади та соціально-економічній сфері країни, враховуючи, що у територіальній громаді, – низовій ланці суспільства, – у тій чи іншій мірі віддзеркалюються та діють загальні суспільні закони.

У кожній країні ці закони формуються та діють по-своєму. По-своєму конструюється система муніципальної влади. Особливості політичного, економічного або соціального розвитку країни, її демократичні традиції, форма правління та державний устрій визначають розмаїття систем місцевого самоврядування та організаційних проявів муніципальної влади. Тим не менш кожна з цих систем базується на ряді демократичних начал, тією чи іншою мірою притаманних їм усім. Склалася сукупність вихідних умов і чинників, що необхідні для становлення в цих країнах муніципальної влади. Вони визначають її характер і окремі риси, утворюють у сукупності рушійну силу, формують ті основи – своєрідний механізм, під впливом якого відбуваються становлення, функціонування і розвиток інститутів місцевого самоврядування. При цьому вплив кожного з них окремо втрачає свою однозначність, перестає бути лінійним [1, 14].

Не зважаючи на колосальний науковий інтерес до питань місцевого самоврядування в сучасній Україні, проблематика класичного муніципалізму, його сутності, змісту та системи залишається майже не дослідженою у вітчизняній юридичній науці, хоча сам термін «муніципалізм» використовується доволі активно вже тривалий час.

Аналіз концептуальних проблем місцевого самоврядування та сучасного європейського муніципалізму знайшов своє ґрунтовне висвітлення в наукових публікаціях таких відомих вітчизняних вчених, як М.О. Баймуратов, В.І. Борденюк, І.П. Бутко, В.М. Кампо, М.І. Корнієнко, В.В. Кравченко, А.Р. Крусян, П.М. Любченко, Н.В. Мішина, М.П. Орзім, В.Ф. Погорілко, О.В. Прієшкіна, М.О. Пухтинський та ін.

Концептуальні проблеми місцевого самоврядування, у тому числі з позицій теорії сучасного конституціоналізму, у сучасній зарубіжній науці розглядалися в працях А.А. Акмалової, І.В. Бабічева, М.С. Бондаря, Р.Б. Булатова, Т.М. Бялкіної, В.І. Васильєва, І.В. Видріна, Є.В. Грідасова, А.Р. Єрьоміна, Д.А. Корсунова, А.М. Костюкова, О.О. Кутафіна, В.С. Мокрого, Л.І. Недокушевої, Н.Ю. Немової, Л.О. Нудненко, І.І. Овчинникова, М.Л. Пешина, С.Г. Соловйова, В.І. Фадєєва, Х.І. Хисамутдінова, К.С. Шугриної та ін.

У рамках даної статті ми звернемо увагу на концептуальні проблеми місцевого самоврядування та сучасного муніципалізму з точки зору їх значення у процесі генезису людської цивілізації. Осмислення як історичного, так і сучасного досвіду муніципалізму через призму цивілізаційного підходу дозволяє зрозуміти перспективи місцевого самоврядування в Україні у віддаленому майбутньому. Цивілізаційний підхід дозволяє зрозуміти сенс національного досвіду муніципалізму та порівняти його з досвідом муніципалізму на Заході, де він став стійкою цивілізаційною традицією. У цьому аспекті, зокрема, розкривається процес формування парадигмальної конструкції муніципалізму як теоретичного відображення соціальної стратегії та практики розвитку локальних цивілізацій.

Муніципалізм, як доводять сучасні філософи, – це цивілізаційний потенціал ідеї практики місцевого самоврядування. Муніципалізм, на їх погляд, є свого роду метатеорією, у якій акумулюються різні цивілізаційні варіанти, громадівські та державницькі моделі місцевого самоврядування, особливості локальної соціальної організації. У силу цього, муніципалізм має кілька сутнісних сторін. По-перше, муніципалізм виступає як соціально-ідеологічна конструкція, яка відображає домінуючу цивілізаційну традицію устрою системи місцевого самоврядування. По-друге, йдеться про сукупність науково-теоретичних поглядів на розвиток локального співтовариства в даному регіонально-державному контексті. По-третє, муніципалізм пояснюється як ретроспективний стан ситуаційно-динамічної моделі місцевого самоврядування (стан муніципального світу) [24–27].

В юридичній літературі муніципалізм як суспільно-політичний феномен розглядається:

- продукт теорії та практики буржуазного місцевого самоврядування (так званий «буржуазний муніципалізм») [6; 7, 13; 13, 95; 16, 46; 16, 329–360];
- самостійний дослідницький проект у період переходу від класичної муніципальної науки до науки радянського будівництва у 20-ті роки минулого століття [18, 9; 28, 21; 29];
- концептуальна характеристика стану розвитку місцевого самоврядування в певну епоху в певній країні або в зарубіжних країнах у цілому [1, 31, 32; 3; 8; 10, 6; 15, 16; 18, 7, 10; 20; 23];
- процес формування муніципальної правосвідомості, свідоме виховання почуття належності до рідної спільноти, свого населеного пункту, «малої батьківщини» [17];
- ідеологія і практика місцевого самоврядування на рівні населеного пункту в цілому, на рівень вище порівняно з територіальною (сусідською) громадою; як практична реалізація основних засад, принципів і можливостей міської (селищної, сільської) автономії [9; 14];
- органічна частина конституціоналізму та результат розвитку концепцій місцевого самоврядування під впливом його принципів та ключових ідей [3, 17, 49–51; 5, 46; 11; 12; 22, 9];
- стійка цивілізаційна традиція, свого роду парадигма існування, що забезпечує демократичність влади та розвитку громадянського суспільства, а також модус громадівського світу в його взаємодії з державою [24].

Сучасний етап розвитку інститутів муніципалізму в Україні обумовлений істотними змінами в механізмі конституційно-правового регулювання суспільних відносин та якісним оновленням системи, структури та змісту конституційного та муніципального права.

На наш погляд, сутність та зміст класичного муніципалізму як феномена людської цивілізації необхідно розглядати та розуміти з різних позицій:

- **аксіологічної**, яка розкриває ціннісний потенціал феномена муніципалізму як політико-правової ідеології, що являє собою систему ідеалів та ідей про фундаментальні цінності муніципальної демократії та прав людини (їх генезис, систему, форми вираження, методи та ступінь реалізації і захисту) та генетично пов'язана з феноменом муніципальної влади, в основі якої знаходиться симбіоз муніципально-правової теорії та практики. Так, наприклад, свобода, солідарність, рівність, моральність, альтруїзм, самоорганізація, самодисципліна, самовідповідальність, субсидіарність є сенсоутворюючими цінностями демократії, прав людини та сучасного муніципалізму;
- **гносеологічної (епістемологічної)**, що дає знання про процеси визнання, становлення та перманентного розвитку муніципалізму, місцевого самоврядування та інститутів локальної демократії в окремих європейських державах, європейському континенті в цілому та загальноцивілізаційному значенні з точки зору формування українського, європейського та світового конституціоналізму, процесів демократизації глобалізації та європейської міждержавної інтеграції;
- **онтологічної**, що концептуалізує феномен муніципалізму як особливої форми існування суспільної свідомості та механізму втілення в буття людини ідеалів муніципальної демократії та ідей високого авторитету людської особистості, поваги до її гідності, прав та свобод, а саме – муніципальної свідомості, побудованої на свідомій переконаності в необхідності, корисності, функціонально-телеологічній цінності інститутів муніципальної влади та правових норм, на основі яких вони визнаються державою та моделюють можливості досягнення соціальної справедливості, захисту різнопланових інтересів людини за місцем проживання за допомогою дій та кроків влади, заснованих на нормах природного права та правового закону;
- **вітальної**, яка фіксує такі детермінанти та телеологічні орієнтири існування муніципалізму та локальної демократії, які мають життєутворююче значення: народження людини, її здоров'я, дорослішання, навчання, працевлаштування, шлюб та сім'я, старіння, смерть – у рамках цих життєвих циклів в основному замикається життєдіяльність місцевого співтовариства;
- **праксеологічної**, яка дає знання про сучасний муніципалізм як практику організації та функціонування муніципальної влади та реалізації прав людини у сфері місцевого самоврядування, яка склалася під впливом загальноновизнаних ідей та принципів

муніципальної демократії. У даний час найбільш актуальним завданням місцевої влади стає не тільки реалізація нею своїх самоврядних функцій та повноважень, а й утворення та послідовна реалізація різноманітних організаційно-правових форм, способів, засобів, напрямів безпосередньої публічно-самоврядної діяльності, які б сприяли якомога більш повному включенню населення в процес вирішення місцевих проблем, стимулюванню інтересу й ініціативи до самоорганізації;

- **функціональної**, яка передбачає відображення ролі і значення місцевого самоврядування як динамічної системи та цілеспрямованої діяльності, через яку, власне кажучи, виражається сутність муніципальної влади та практична підвалина сучасного муніципалізму. Так, держави – члени Ради Європи, які підписали Європейську Хартію про місцеве самоврядування виходили з того, що «існування органів місцевого самоврядування, наділених реальними функціями, може забезпечити ефективно і близьке до громадянина управління» (преамбула Європейської Хартії про місцеве самоврядування);
- **організаційної**, що дає інформацію про інституціональні особливості сучасного муніципалізму в контексті виникнення, формування та розвитку та системні якості суб'єктів та організаційних структур місцевого самоврядування. Адже, незважаючи на своє конституційне закріплення з позиції суб'єктного складу, за своєю сутністю система місцевого самоврядування є цілісною природною системою, що самоорганізується;
- **комунікативної**, що дозволяє розглядати місцеве самоврядування як інструмент реалізації одного з головних завдань сучасності – поєднання в єдине ціле інтересів держави, суспільства та особи, оскільки головний сенс та сутність місцевого самоврядування полягають у тому, щоб на рівні кожної окремо взятої особи здійснювати гармонізацію прав та свобод людини і громадянина з інтересами держави та суспільства. Варто відзначити й те, що серед багатьох турбот сучасного суспільства одна з найгостріших проблем – проблема відчуження людей, ксенофобія, патологічний егоцентризм та індивідуалізм. У поєднанні з гострими кризовими явищами в економічному та політичному житті ця проблема спричиняє існування цілої низки песимістичних поглядів на долю людства взагалі, свідченням чого є офіційно визнана ООН «стратегія виживання». Людська цивілізація протягом своєї історії нагромадила цінний досвід подолання ворожнечі і взаємоненависті, досвід, який акумулювався в такій соціальній та духовній цінності, як людська солідарність. Головним засобом забезпечення солідарності стає культура людських взаємин, цивілізований спосіб спілкування, або так звана «комунікативна культура» [21, 1]. У змістовно-термінологічному сенсі поняття «комунікація» перебуває в одному ряду з близькими за змістом поняттями «взаємодія» (взаємини), «людські стосунки», «взаємообумовленість», «взаємовплив» тощо, зміст яких оптимально характеризує процеси самоорганізації людей за місцем проживання;
- **конститутивної**: муніципалізм та розвинуте і дієздатне місцеве самоврядування виступає не тільки як локальний вимір вітчизняного, європейського та світового конституціоналізму в цілому, а є системоутворюючою детермінантою його виникнення, існування та перспективного розвитку. Місцеве самоврядування, регіоналізація та децентралізація стають тепер провідними принципами європейської політики та конституційно-правового регулювання. Зокрема, прийняття Європейської Хартії про місцеве самоврядування в першу чергу детерміноване метою Ради Європи досягнути «більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням» (преамбула Європейської Хартії про місцеве самоврядування);
- **суб'єктної**, яка виходить з того, що, незважаючи на полісуб'єктність муніципальної влади формують основою муніципально-владних відносин, є територіальна громада. Саме підхід до муніципальних спільнот як до основи та структурують елементу системи місцевого самоврядування, а не як до її другорядного і побічного компонента, дозволяє відродити розуміння місцевого самоврядування як основної форми реалізації народовладдя в буквальному смислі слова;
- **об'єктної**: основними об'єктами муніципальної влади виступають питання місцевого значення, тобто питання (справи), які витікають із колективних інтересів місцевих жителів – членів відповідної територіальної громади, віднесені Конституцією, законами України та статутом територіальної громади до предметів відання місцевого самоврядування, а також інші питання, які не входять до компетенції органів державної влади України. Така телеологічна спрямованість діяльності муніципальної влади логічно

впливає з положень частини другої та третьої ст.4 Європейської Хартії про місцеве самоврядування, згідно з якою «органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене із сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу. Муніципальні функції, як правило, здійснюються переважно тими властями, які мають найтісніший контакт з громадянином»;

- **дефінітивної (категоріальної)**, що базується на припущенні здатності муніципалізму як понятійного елемента виокремити систему категорій сучасного муніципального права («муніципальна влада», «муніципальні права особи», «муніципальний лад», «муніципальний процес», «муніципальні правові конструкції», «муніципальний режим», «муніципальна демократія», «муніципально-правова доктрина», «муніципальна традиція», «муніципальна культура», «муніципальна правосвідомість», «муніципально-правова установа» тощо).

На наше переконання, тільки у своїй єдності означені та інші аспекти в розумінні сутності муніципалізму дозволяють говорити про існування даного феномена не тільки як привабливої концептуальної моделі, а й об'єктивної реальності, яка має аксіологічні, гносеологічні, онтологічні, цивілізаційні, інституціональні, конститутивні, нормативні, функціонально-телеологічні, історичні, національні та ментальні параметри, які еволюційним шляхом склалися під впливом відповідних ідей та принципів. У рамках сучасного світового конституціоналізму саме через призму функціонування муніципалізму, який, на думку М.О. Баймуратова, забезпечує якісно новий рівень розвитку і взаємодії автономії і колективізації інтересів людини на локальному рівні функціонування соціуму, територіальне співтовариство в перспективі розвивається і трансформується на активного продуцента конституційної свідомості та культури, що є телеологічно-стратегічними критерійними ознаками ідеології національного і світового конституціоналізму [5, 46].

Такий симбіоз сутнісних, змістовних та системно-структурних характеристик сучасного муніципалізму дозволяє, по-перше, зрозуміти зміст європейської концепції місцевого самоврядування як права і спроможності органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення (ст.3 Європейської Хартії про місцеве самоврядування). Тому, тільки за умови їх концептуальної, інституціональної та функціональної інсталяції у механізм демократичного конституційного ладу, є оптимальною та, по суті, універсальною основою для вирішення значної кількості суспільних справ, у тому числі та в першу чергу прав людини, що свідчить про колосальний гуманістичний потенціал інститутів муніципальної влади та локальної демократії.

По-друге, муніципалізм не повинен протиставлятися або ототожнюватися виключно з місцевим самоврядуванням. Муніципалізм є багатовимірним соціальним явищем: це і ідея, і теорія, і науковий напрям, і глобальна соціальна та муніципальна практика, і форма існування та функціонування місцевого співтовариства, і історичний стан певної локальної цивілізації тощо.

По-третє, муніципалізм – це метатеоретичне соціальне явище, предтечею якого є багаточисельні спроби концептуального осмислення досвіду розвитку місцевого самоврядування в різних країнах. Саме тому вкрай важливим є узагальнення різнопланових досліджень муніципальних систем, рівно як і акумулювання різних наукових традицій у рамках муніципалізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акмалова А.А. Особенности правового регулирования и организации местного самоуправления в Российской Федерации: Теоретико-методологический аспект: дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / А.А. Акмалова. – М., 2003. – 402 с.
2. Анимица Е.Г. Основы местного самоуправления / Е.Г. Анимица, А.Т. Тертышный. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 208 с.
3. Бабичев И.В. Муниципальные юридические конструкции: системно-структурный анализ: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / И.В. Бабичев. – М., 2010. – 55 с.
4. Бабичев И.В. Основания российского муниципализма и его современное состояние / И.В. Бабичев // Местное право. – 2009. – № 5–6. – С. 9–26.

5. Баймуратов М.О. Місцеве самоврядування як загальний спадок людської цивілізації та феномен сучасного світового конституціоналізму / М.О. Баймуратов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 4–5. – С. 38–47.
6. Барабашев Г.В. Муниципальные органы современного капиталистического государства (США, Великобритания) / Г.В. Барабашев. – М.: МГУ, 1971. – 280 с.
7. Белый А.В. Местное самоуправление в Российской Федерации в 1991–2005 гг.: история становления и развития : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. истор. наук: спец. 07.00.02 «Отечественная история» / А.В. Белый. – М., 2009. – 30 с.
8. Еремян В.В. Современный мексиканский муниципализм : учеб. пос. / В.В. Еремян. – М.: Изд-во УДН, 1996. – 90 с.
9. Заблоцький В.П. Створення життєздатної місцевої громади як форма трансформативної демократії [Електронний ресурс] / В.П. Заблоцький // Українсько-канадський проект «Розбудова демократії». - Режим доступу: http://www.democracy.kiev.ua/publications/collections/conference_2000/section_4/Zablotsky.pdf
10. Зуева Ю.А. Самоуправление как форма осуществления публичной власти в условиях государства переходного периода: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / Ю.А. Зуева. – Ростов-на-Дону, 2003. – 28 с.
11. Кампо В. Является ли Украина конституционным государством? / В. Кампо // День. – 1999. – 18 ноября. – № 213.
12. Кампо В.М. Український муніципалізм: історія і сучасність / В.М. Кампо // Хроніка–2000. Український культурологічний альманах. – 1998. – Вип. 27–28. – С. 492–504.
13. Козлова Е.И. Конституционное право России : учеб. – 2-е изд., перераб. и доп. / Е.И. Козлова, О.Е. Кутафин. – М.: Юристъ, 2001. – 520 с.
14. Козловець М.А. Ідеологія як фактор консолідації суспільства [Електронний ресурс] / М.А. Козловець // Авторські реферати, курсові та дипломні роботи. Он-лайн бібліотека: підручники, навчальні посібники, лекції. - Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7172/97/>
15. Краюшкина Е.А. Эффективность местного самоуправления в условиях становления гражданского общества в России (региональный аспект): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. социол. наук: спец. 23.00.02 «Политические институты; этнополитическая конфликтология; национальные и политические процессы и технологии» / Е.А. Краюшкина. – Саратов, 2008. – 24 с.
16. Кутафин О.Е. Муниципальное право Российской Федерации: учеб. 2-е изд., перераб. и доп. / О.Е. Кутафин, В.И. Фадеев. – М.: Юристъ, 2002. – 552 с.
17. Людина – Громада – Регіон. Антикризисна стратегія розвитку [Електронний ресурс] // Західноукраїнський ресурсний інтернет-портал дистанційної освіти з суспільно-гуманітарних наук. Проект Центру політичних досліджень. - Режим доступу: <http://westukr.itgo.com/ludyna.html>
18. Матвеев Д.Н. Институт местного самоуправления в политической системе современной России: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. полит. наук: спец. 23.00.02 «Политические институты; этнополитическая конфликтология; национальные и политические процессы и технологии» / Д.Н. Матвеев. – М., 2008. – 28 с.
19. Политический механизм диктатуры монополий / Отв. ред. И.Д. Левин, В.А. Туманов. – М.: Наука, 1974. – 360 с.
20. Рукавишникова Ю. Законодательное закрепление основ федерализма и муниципализма в Индии в конце XIX – начале XX в.в. / Ю. Рукавишникова // Актуальные проблемы юридической науки нового века. Материалы конференции молодых ученых и аспирантов. – М.: Изд-во РУДН, 2001. – С. 94–99.
21. Сарновська С.О. Сучасна соціальна комунікативна культура (філософсько-методологічний аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / С.О. Сарновська. – К., 2000. – 18 с.

22. Солонин А.Ю. Система органов местного самоуправления: Конституционно-правовой анализ : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / А.Ю. Солонин. – Челябинск, 2006. – 25 с.
23. Чихладзе Л.Т. Соотношение местного самоуправления и местного управления в муниципальном законодательстве Республики Армения: сравнительно-правовой анализ / Л.Т. Чихладзе // Политика и общество. – 2007. – № 10. – С. 35–41.
24. Шматова Е.С. Муниципализм на Западе и в России: цивилизационные модальности и социальные организации: дис. на соискание учен. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.11 / Е.С. Шматова. – Ростов-на-Дону, 2005. – 201 с.
25. Шматова Е.С. Смысловые перспективы муниципализма: цивилизационные модальности и социальные организации / Е.С. Шматова. – Ростов н/Д.: Изд-во СКНЦ ВШ, 2006. – 176 с.
26. Шматова Е.С. Цивилизационная матрица и муниципализм / Е.С. Шматова // Социальные коммуникации в российском обществе : материалы регион. межвуз. науч.-практ. конф., 27 апр. 2006 г. / под ред. проф. Ю.Г. Волкова, доц. И.А. Дьячука. – Новочеркасск: УПЦ «Набла» ЮРГТУ (НПИ), 2006. – С. 59–63.
27. Шматова Е.С. Цивилизационные детерминанты муниципализма / Е.С. Шматова // Рубикон: сб. науч. работ молодых ученых / ФГОУ ВПО «Юж. Федер. ун-т». – Ростов н/Д., 2007. – Вып. 43. – С. 10–12.
28. Ящук Т.Ф. Организационные основы местной власти в РСФСР в период нэпа. Историко-правовое исследование: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Т.Ф. Ящук. – М., 2008. – 39 с.
29. Ящук Т.Ф. Формирование отечественного муниципализма 1920-х годов / Т.Ф. Ящук // Юристы-Правоведы. – 2007. – № 2. – С. 72–76.

УДК 342.28: 321.015 (497.11 + 497.13)

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ЗМІН У ДЕРЖАВАХ КОЛИШНЬОЇ ЮГОСЛАВІЇ (НА ПРИКЛАДІ СЛОВЕНІЇ ТА ХОРВАТІЇ)

Губрієнко О.М., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті аналізуються тенденції політико-правових реформ в Словенії та Хорватії з 90 рр. ХХ ст. і до нашого часу. Здійснено порівняльний аналіз особливостей конституційних моделей та політичних систем цих колишніх югославських республік в аспекті європейської інтеграції та переходу від соціалізму до ліберальної демократії та ринкової економіки.

Ключові слова: колишня Югославія, інтеграція до ЄС, політико-правова система, конституція, реформи, Хорватія, Словенія.

Губриенко Е.Н. ОСОБЕННОСТИ ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫХ ИЗМЕНЕНИЙ В ГОСУДАРСТВАХ БЫВШЕЙ ЮГОСЛАВИИ (НА ПРИМЕРЕ СЛОВЕНИИ И ХОРВАТИИ) / Запорожский национальный университет, Украина

В статье анализируются тенденции политико-правовых реформ в Хорватии и Словении с 90 гг. ХХ в. и до наших дней. Проводится сравнительный анализ особенностей конституционных моделей и политических систем этих бывших югославских республик в аспекте европейской интеграции и перехода от социализма к либеральной демократии и рыночной экономике.

Ключевые слова: бывшая Югославия, интеграция в ЕС, политико-правовая система, конституция, реформы, Хорватия, Словения.